

AURA FABULIRANJA ILI "ŠTO SE DALJE ZBILO" U PROZNOME TKIVU OD ODISEJA DO "STRANCA"

Miroslav Beker, *OD ODISEJA DO ULIKSA*,
Školska knjiga, Zagreb 1997.

Treba li nam Miroslava Bekera uvodno predstaviti, valja onda reći da spada u sam vrh hrvatske komparativistike. Posebno se istaknuo nizom publikacija, radova i djela u širokom interesnom rasponu od anglističkih tema i rasprava do semioloških studija. Djela "**Povijest književnih teorija**" (Liber, Zagreb 1978.) te "**Suvremene književne teorije**" (Sveučilišna naklada Liber, Zagreb 1986.) nezaobilazni su dio ispitne literature kolegija Teorija književnosti u nas. U **Predgovoru "Semiotike književnosti"** (Zavod za znanost o književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, Zagreb 1991.) navodi motive koji su ga pokrenuli na "semiotički zahvat": držao je "da postoji praznina u pogledu uvodnog teksta u probleme semiotike, napose u semiotiku književnosti" (str. 9) te je nastojao prikazati neke od najutjecajnijih semiotičkih radova, suzdržavši se od vlastita semiotičkoga pristupa. "*Izvorna mi je namjera bila da u knjigu uvrstim i prikaz naratologije/.../, no, kako bi to bilo gotovo podvostručilo obujam teksta, čini mi se da bi tom, danas vitalnom kritičkom pravcu, bilo najbolje posvetiti posebnu knjigu.*" (str. 10, istaknula D. B. K.). Zastali smo načas na tom predgovoru iz "**Semiotike književnosti**" jer ulijeva nadu da će nam autor, po svojoj prilici, uskoro podariti, uz nedavno objavljeno djelo o antičkoj retorici, još jedno vrijedno

ažuriranje književnoteorijskih dosega. Ovaj put naratoloških. Drugo, a to je osobitost svih Bekerovih "predgovora", pa tako i ovoga citiranoga iz "**Semiotike**", riječima upućenim čitatelju prije studijskoga i matičnoga teksta Beker redovito (pred)govori o motivima, ciljevima i **načelima** kojima se rukovodio u svome pristupu temi. Postupnost, jasnoća, sistematizacijska selektivnost te dosljedna volja da služi i **pomaže** čitatelju osnovne su karakteristike Bekerove prakse pisanja. Piše **za** čitatelja, a ne **mimo** ili **protiv** čitateljeva optimalnoga razumijevanja. U tu svrhu redovito definira temu i problemski "okoliš", tekstu dodaje kazalo imena, kritičkih termina, iscrpan bibliografski "katalog", a gdje je moguće, i rječnik termina. U najnovijem je djelu - "**Od Odiseja do Uliksa**" (Školska knjiga, Zagreb 1997.) Beker neznatno modificirao netom spomenute "karitativne" uzuse. Nema iscrpnih indeksa imena, na tristotinjak stranica nema ni jedne fusnote, shematskih prikaza ili grafikona, sve su kronološke tablice, parada -izama, -izmima, razna usustavljivanja (dotičnoga) djela u doba, a doba u (književnu) povijest **izostavljeni**. Model reduktivne, komprimirane informacije. Priručnik svjetske književnosti. Akupunktura **sadržaja**, a ne **oblika** (forme). Stara aristotelovska konverzacija o vlasti i moći onoga ŠTO

(radnja) spram KAKO djela... Beker se (smjelo) odlučio za sadržajno/fabulativno/sižejno/pričevno, to jest: "O čemu je priča?". Međutim, Beker u **Predgovoru** pojašnjava da će poznavanje fabule omogućiti čitatelju prepoznavanje ironije, raskoraka očekivanoga i ostvarenoga, "učinit će ga možda svjesnijim da se promijenila svijest posredstvom koje pratimo priču itd. Ukratko, poznavanje fabule je pomoć da djelu pristupimo s više razumijevanja, da shvatimo **kako** je nešto u određenom djelu postignuto, a što je, na koncu, bit umjetnosti." (str. 6, istaknula D. B. K.). No, podimo redom. Beker se, kako sam ističe, odlučio na taj priručnik na temelju vlastitoga iskustva. "Često mi se naime događa da zaboravim dobar dio pojedinosti iz djela koji sam nekad pročitao pa moram tražiti određeni priručnik da me podsjeti na cijeli sadržaj/fabulu, /.../ Katkad me zanima sadržaj djela koje nisam pročitao, ali sam o njemu često slušao, /.../ mnoga su remek-djela svjetske književnosti postala predlošcima za filmove pa je zanimljivo usporediti fabulu samoga književnog djela s filmskom obradom i pokušati uočiti zašto su neki dijelovi izostavljeni, skraćeni ili baš posve suprotno prikazani..." (ibid.). Beker je svjestan mogućih prigovora tome priručniku. "Šalabahterska" praksa čitanja bit će, dakako, neminovna uporabna sudbina priručnika. Kako i ne bi: sređeno su kronološkim redom (prema rođenju autora) nanizani čuveni literarni naslovi. Drame, romani, epovi, epske junačke pjesme, tragedije, antidrame, pripovijesti... redom: ime **djela**, najkraća informacija o autoru, fabula djela, najzad najkraći komentar na prepričano djelo s aspekta

vremenskoga i stilskoga konteksta. Naslovi su djela navedeni u izvornome i prevedenome obliku. Prikazana su "samo djela koja sadrže neku priču ili radnju". Kod toga načela mogla bi se otvoriti pukotina prijepora i viševrsnih pitanja, no nije nam do cjepidlačenja. Držimo, međutim, da je autor nedvojbeno odredio razloga zbog kojih je izostavio korpus hrvatske književnosti. Ta, nije se, držimo, ni očekivalo integriranje toga, domaćega dijela u korpus svjetske književnosti. Da postoje priručnici s prikazima sadržaja djela hrvatske književnosti, kako autor navodi, jest donekle točno, no isto stoji i sa "stranim" piscima. Prisjetimo se davnoga projekta "**100 najvećih djela svjetske književnosti**" (Zagreb 1962.), slične, egzemplarno-klasifikatorske dijakronijske panorame koja je genološki obuhvatila širi radijus (liriku, na primjer) jer se nije rukovodila **radnjom** kao fikcionalnom dominantom. Ili, "**Čitanka iz stranih književnosti**" I, II. (autorice dr. Nevenke Košutić-Brozović, Školska knjiga, Zagreb, 1985., XI. izdanje) koja osim egzemplarističkoga načela nastoji osigurati i pregled stilskih susljednosti te nekako pomiriti opće i posebno u povijesti svjetske književnosti, uz biografske natuknice te ilustrativne odlomke iz djela. Oba navedena panoramska djela kreću na dijakronijsku šetnju svjetskoliterarnim serijalom bestselera iz **ranijih** epoha noli Beker koji se otisnuo o **antičko** kopno kao ono koje je pradomovina zapadnoga književnoga kruga. "Postoji konsenzus da Homer znači početak književnosti europskoga kulturnoga kruga, čemu bismo mogli dodati da je u Homerovu djelu prije svega Odisej onaj koji počinje sjajan niz junaka književnosti kasnijih

stoljeća." (str. 7). Između Ahileja i Odiseja kao zapadnjačkoga prajunaka Beker se odlučuje za potonjega. Odisej je "općeljudskiji", prosječniji i danas vjerojatniji. "*Za razliku od ponosnoga i prkosnoga Ahileja, on će biti više sklon mislima kako preživjeti, kako izvući živu glavu iz teških situacija, bit će dakle bliži prosječnome čovjeku, čovjeku koji nalazi sreću u svojoj sređenoj zajednici, u svojoj obitelji i zemlji.*" (str. 7, istaknula D. B. K.). Naslućujemo **jedno novo čitanje Odiseje i antičkoga antropocentrizma**. Iz duha naše epohe i posebice našega duhovnopovijesnoga krajolika Beker se određuje za "parabolu", stiliziranu i metaforičku, dakako, od Odiseja do Uliksa, premda od Uliksa do kraja priručnika ima još dvadesetipet predstavljenih djela. Izdvajanjem upravo **tih** likova, jednoga s početka zapadnjačke utopije, drugoga s ruba **distopije**, Beker naglašava arhitemu (ili arhetemu) tzv. svjetske književnosti: u presjecištu vertikalno-horizontalne tematske putanje "putovanje, odlazak, povratak jedna je od najčešćih tema svjetske književnosti". Autor je svjestan da nema idealna priručnika te da uvijek postoje (kritička) pitanja na ponuđenu "top listu" svjetskoknjiževne produkcije. Kako je pred nama priručnički slijed, "pregled prošlosti" remek-djela do pedesetih našega stoljeća, to se nema smisla čuditi što, primjerice, nema latinoameričkih fantastičara ili Ecovog djela "Ime ruže". Je li to da nema "prave" radnje razlogom što su Rilkeovi "Zapisci Maltea Lauridsa

Brigge" izostavljeni, premda upravo to djelo držimo prekretnicom na putu k modernoj prozi? Ili, očito fasciniran Proustovim prodorom u drugačiji prozaizam, autor tome velikanu, također atipične, "neprave" radnje, daje mjesta za čak šest naslova, što je presedan i unutar njegove povijesne klasifikacije. Goethe i Conrad imaju po tri zastupljena djela, dočim je, među mladima vrlo čitani, Hesse predstavljen samo sa "**Stepskim vukom**". Hašek i Čapek? Je li Turgenjev toliko nefabulativan u svome poznome realizmu da ga valja izostaviti? Čehov je, međutim, predstavljen s dvama naslovima, iako je, pretpostavljamo, za autora bilo pravo mučenje, te dijelimo s njim makar i naknadno (i literarno) nelagodu, prepričavanje "**Ujaka Vanje**". Naime Čehov je pogotovo u tome dramskome djelu sav u impresionističko-simboličkim valerima, svako determiniranje fabularnoga uzročno-posljedičnoga slijeda brutalno je svodenje na "jedno" djela, logocentrički "monoteizam" i kompulzivnu alegorezu. No aporije su pri konceptijskim rješenjima nužne, ostaje nedvojbenim autorovo pravo i sloboda da bira, selektira i raspoređuje **značenja** djela po svome stručnome i ljudskome nahodanju.

Mi smo mu skloni vjerovati, služiti se njegovim iščitavanjem teksta i toplo preporučiti kao nezaobilazan, vrlo koristan književnopovijesni priručnik.

Danijela Bačić-Karković